

SODANKYLÄN KUNTA

SODANKYLÄN KUNNAN YMPÄRISTÖNSUOJELUVIRANOMAISEN VALVONTASUUNNITELMA

2017-2021

sekä Muonion ja Enontekiön kuntia koskevat
tiedot

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO.....	3
2	TOIMINTA-ALUEEN YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA MERKITTÄVIMMÄT PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT.....	4
3	VALVOTTAVAT KOHTEET	5
3.1	Ympäristönsuojelulaki.....	5
3.1.1	Ympäristöluvanvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot.....	5
3.1.2	Ilmoitusvelvolliset toiminnot.....	7
3.1.3	Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	7
3.2	Jätelain mukainen valvonta	8
3.2.1	Rekisteröitävä jätteen keräystoiminta.....	8
3.2.2	Jätelain 124 §:n mukaiset tarkastukset.....	8
3.2.3	Jätelain yleinen valvonta	9
3.3	Maa-aineslain mukainen valvonta.....	9
3.4	Muun lainsäädännön mukainen valvonta.....	10
3.4.1	Vesilain mukainen valvonta.....	10
3.4.2	Vesihuoltolain mukainen valvonta	10
3.4.3	Maastoliikenne- ja vesiliikennelain mukainen valvonta	10
3.4.4	Kemikaalilain mukainen valvonta	10
3.4.5	Merenkulun ympäristönsuojelulain mukainen valvonta.....	10
4	RISKINARVIOINTI.....	11
5	VALVONTAOHJELMAN LAATIMINEN	12
6	VALVONTATOIMENPITEET JA VALVONNAN MAKSULLISUUS	13
7	HENKILÖSTÖRESURSSIT JA TOIMIVALLAN SIIRTÄMINEN.....	14
8	VIRANOMAISTEN VÄLINEN YHTEISTYÖ	15
9	VALVONTASUUNNITELMAN OHJELMAN TOTEUTUMISEN SEURANTA JA PÄIVITYS	17
	LIITE: MUONION JA ENONTEKIÖN KUNTIEN TIEDOT VALVONNAN OSALTA	

1 JOHDANTO

Uusi ympäristönsuojelulaki (527/2014) tuli voimaan 1.9.2014. Ympäristönsuojelulain 167 §:n mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä ympäristönsuojelulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin. Ympäristönsuojelulain 168 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen säännöllistä valvontaa varten valvontasuunnitelma. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskinarvioinnin perusteet ja valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Halutessaan ympäristönsuojeluviranomainen voi koota myös muiden valvomiensa säädösten mukaiset valvontatehtävät samaan suunnitelmaan. Valvontasuunnitelma on tarkistettava säännöllisesti.

Valvontasuunnitelman lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava valvontaohjelma ympäristöluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen säännöllisestä valvonnasta. Valvontaohjelmaan kootaan tiedot valvottavista kohteista ja määritellään ympäristöriskien arvioinnin perusteella laitoskohtaiset määräaikaistarkastukset ja muut valvontatoimenpiteet. Ympäristöluvanvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja on valvottava säännöllisesti määräaikaistarkastuksin. Valvontaohjelma tehdään vuosittain ja pidetään jatkuvasti ajan tasalla mm. päivittämällä uudet ja poistuvat laitokset ohjelmaan. Valvontaohjelma on hallintolain (434/2003) 39 §:n nojalla ei-julkinen asiakirja. Valvontaohjelmasta voidaan laatia julkinen yhteenveto.

Myös jätelain (646/2011) 124 §:ssä on säädetty valvontaviranomaisen velvollisuudesta suorittaa toimintojen määräaikaista tarkastuksia. Esimerkiksi laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä, on tarkastettava määräajoin. Jätelaki ei toistaiseksi velvoita laatimaan valvontasuunnitelmaa, mutta koska suunnitelma selkeyttää ja tehostaa valvontaa, voidaan valvontasuunnitelma kuitenkin laatia. Tämä valvontasuunnitelma toimii myös jätelain mukaisten toimintojen valvonnan alustavana suunnitelmana.

Ympäristönsuojelulain 168 §:ssä ja jätelain 124 §:ssä säädetty valvontavelvoitteet kattavat vain pienen osan kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluvista valvontavelvoitteista ja muista velvoitteista. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontavelvoitteista ja muista tehtävistä määrätään lisäksi maa-aineslain (555/1981), vesilain (587/2011), kemikaalilain (599/2013), maastoliikennelain (1710/1995), vesiliikennelain (463/1996), vesihuoltolain (119/2001), merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) ja ulkoilulain (606/1973) sekä näiden nojalla annettujen asetusten ja määräysten kautta.

Valvontasuunnitelman ja -ohjelman tavoitteena on tehostaa valvontaa ja pyrkiä mahdollisimman hyvään vaikuttavuuteen kohdentamalla valvonta ympäristönsuojelun kannalta merkittävimpiin tehtäviin. Ympäristönsuojelulaki mahdollistaa valvontatehtävien asettamisen tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä niiden asianmukaiseksi hoitamiseksi.

Valvonnan tavoitteena on laadukas ja tehokas valvonta, joka puuttuu epäkohtiin riittävän ajoissa. Suunnitelmallisen valvonnan kohdistamiseen käytetään riskinarviointia, jolloin valvonta kohdistuu ympäristövaikutuksiltaan ja riskeiltään merkittävimpiin kohteisiin.

Tässä valvontasuunnitelmassa on pyritty esittämään tärkeimmät valvonnan resurssija kuluttavat kohteet, lainsäädäntö ja menetelmät. Valvontasuunnitelma ei ole täysin kattava muilta kuin ympäristönsuojelun lakisääteisiltä osilta (ympäristönsuojelulaki 168 §). Valvontasuunnitelmaa tullaan tarkentamaan ja siihen lisätään valvontaan liittyviä asioita aina tarvittaessa.

Lisäys 2.6.2021

Tähän valvontasuunnitelmaan on liitteinä lisätty 2.6.2021 Muonion ja Enontekiön kuntien tietoja sekä koontitaulukko Arktisen Lapin ympäristönsuojelun (Sodankylä, Muonio, Enontekiö, Inari ja Utsjoki) toimialueen kaikista tiedossa olevista ympäristönsuojelulain nojalla valvottavista kohteista. Erillisenä liitteenä on Inarin ja Utsjoen kuntien valvontasuunnitelma vuosille 2017-2026. Muilta osin noudatetaan Sodankylän kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen valvontasuunnitelmaa 2017-2021.

2 TOIMINTA-ALUEEN YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA MERKITTÄVIMMÄT PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT

Pinta-alaltaan Suomen toiseksi suurin kunta Sodankylä (12 417 km²) sijaitsee Keski-Lapissa pohjoisen havumetsävyöhykkeen pohjoisosassa. Sodankylän pinta-alasta vesistöä on noin 730 km². Vuoden keskilämpötila alueella on -0,4 °C ja keskimääräinen vuotuinen sademäärä 500-550 mm (vuosina 1981-2010, lähde: Ilmatieteen laitos). Lumipeitteinen aika alueella kestää yleensä vähän yli puoli vuotta loka-marraskuun vaihteesta toukokuulle saakka.

Sodankylässä on hieman alle 9 000 asukasta. Väestötiheys on 0,74 asukasta/km². Asutus on keskittynyt kirkonkylään ja sen lähiympäristöön, mutta myös haja-asutusta ja pieniä kyläkeskittyymiä on runsaasti. Vilkkaasti liikennöity valtatie 4 kulkee kunnan läpi etelä-pohjoissuunnassa. Työllisiä kunnassa on noin 3 600. Palvelusektorilla, hallinnossa, koulutus- ja terveystaluuissa ja kaupan alalla työskentelee vajaat 70 % työvoimasta. Jalostus, kuten kaivostoiminta ja muu teollisuus, työllistää kunnassa noin 20 % ja alkutuotanto vajaa 10 % työvoimasta. Alueen suurin työllistäjä on Sodankylän kunta. Kunnan teollisuustyönantajista merkittävin on Boliden Oy:n Kevitsan monimetallikaivos, joka työllistää suoraan lähes 400 henkilöä ja välillisesti useita satoja. Kaivannaisteollisuus on kunnassa nopeimmin kasvava tuotantoala. Kevitsan lisäksi alueella on Pahtavaaran kultakaivos. Vireillä on Anglo American Oy:n Sakatin kaivos-hanke. Merkittäviä aloja kunnan elinkeinorakenteessa ovat myös biotalous (maa- ja metsätalous sekä poronhoito), matkailu sekä tiede ja tutkimus (mm. geofysiikan ala).

Sodankylä sijaitsee pääosin Kemijoen vesistöalueella. Sodankylän suurin luonnonjärvi on Unari, jonka pinta-ala on noin 29 km². Kunnan pohjoisosassa sijaitsevat 1960-luvulla rakennetut Lokan ja Porttipahdan tekoaltaat, joiden pinta-ala on yhteensä noin 500 km². Alueen suurin joki on Kitinen, jonka latvajokia ovat mm. Jeesiöjoki, Sattanen ja Luiro. Kitinen laskee Kemijokeen Pelkosenniemellä. Jokien ekologinen tila on pääosin hyvä ja joidenkin latvajokien ekologinen tila jopa erinomainen (Ympäristöhallinnon karttapalvelu Karpalo). Lokan ja Porttipahdan tekojärvien ekologinen tila on tyydyttävä, kun taas pääosa pienemmistä järvistä on hyvässä ekologisessa tilassa (Ympäristöhallinnon karttapalvelu Karpalo). Kunnan alueella on 180 luokiteltua pohjavesialuetta, joista 22 kpl kuuluu 1-luokkaan (tärkeä pohjavesialue) ja 11 kpl 2-luokkaan (vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue) ja loput III luokkaan (muu pohjavesialue). Kirkonkylällä ja kunnan suurimmissa matkailukeskuksissa sekä useimmissa kylissä vesi- ja vie-

märihuollosta vastaavat kunnalliset tai paikalliset vesihuoltoyritykset. Osa haja-asutuksesta on vesijohto- ja viemäriverkoston ulkopuolella. Kunnan järjestämästä jätehuollosta vastaa Lapin jätehuolto kuntayhtymä Lapeco.

Sodankylässä on verrattain tasaisista pinnanmuodoista johtuen runsaasti aapasaita, joista useimmista on muodostettu luonnonsuojelualueita tai ne kuuluvat soidensuojeluohjelmaan. Luonnonsuojelualueita kunnan pinta-alasta on noin 28 %. Suurimmat soidensuojelualueet ovat Viiankiaapa ja Pomokaira-Tenniöaapa, joista molemmat kuuluvat myös Natura 2000-alueisiin. Kunnan alueella on myös lukuisia luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita kuten Koitelaiskairan luonnonpuisto ja Pomokaira. Sodankylän alueella sijaitsee lisäksi kaksi kansallispuistoa, Urho Kekkosen kansallispuisto (UK-puisto) ja Pyhä-Luosto, joista ensin mainittu sijaitsee kunnan pohjoisosassa ja jälkimmäinen kunnan eteläosassa. Useimmat luonnonsuojelualueet ja luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvat alueet kunnassa kuuluvat myös Natura 2000-alueisiin.

Merkittävin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttava toimiala kunnassa on kaivosteollisuus. Kaivostoiminnasta aiheutuvat riskit arvioidaan suurimmiksi, koska kaivokset ovat yleensä suuria toimintayksiköitä, joista ongelmatilanteissa voi levitä ympäristöön suuria määriä pilaantumista tai sen vaaraa aiheuttavia päästöjä. Lisäksi kaivostoiminnasta aiheutuvat päästöt voivat levitä laajalle alueelle. Pienempien toimintojen pilaantumista aiheuttavien päästöjen vaikutukset jäävät yleensä paikallisiksi.

3 VALVOTTAVAT KOHTEET

3.1 Ympäristönsuojelulaki

3.1.1 Ympäristöluvanvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot

Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavista ympäristöluvanvaraisista toiminnoista säädetään ympäristönsuojelulain 27 §:ssä ja liitteessä 1. Näille toiminnoille on valtioneuvoston asetuksella (713/2014) säädetty erikseen toimivaltarajat, joissa määritellään, mitkä toiminnot kuuluvat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan. Sodankylän kunnassa on tällä hetkellä 19 kpl kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen myöntämää ympäristölupaa. Lisäksi tiedossa on kohteita, joilla ei ole lupaa, mutta ovat ympäristöluvanvaraisia toimintoja. Osasta näistä lupahakemus on vireillä. Lisäksi tiedossa on suunnitteilla olevia ympäristöluvanvaraisia toimintoja 2 kpl. Kunnassa on luultavasti lisäksi toimintoja, joista lupaviranomaisella ei ole tietoa, mutta jotka ovat luvanvaraisia (tai rekisteröitäviä) toimintoja. Näiden osalta veloitetaan toiminnanharjoittaja hakemaan ympäristölupaa, kun kyseisiä toimintoja tulee viranomaisen tietoon.

Ympäristönsuojelulain nojalla rekisteröitävien toimintojen (mm. pohjavesialueiden ulkopuolella olevat jakeluasemat ja asfalttiasemat) valvonta perustuu jälkivalvontaan. Valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Rekisteröinti on luonteeltaan kirjaamistoimenpide, jossa ei tehdä päätöstä eikä anneta määräyksiä. Toimintojen minimivaatimukset on annettu toimialakohtaisilla asetuksilla, joiden noudattamista valvotaan muun muassa määräaikaistarkastuksilla. Rekisteröityjä toimintoja Sodankylän kunnassa on 3 kpl. Vireillä olevia ilmoituksia on 5 kpl. Kunnassa on myös toimintoja, joita ei ole rekisteröity. Osa ympäristöluvanvaraisista toiminnoista on siirtynyt tai on siirtymässä lakimuutosten myötä jatkossa rekisteröitäviksi toiminnoiksi. Osa rekisteröimättömiä toimintoja koskien on toiminnasta riippuen erilaisia siirtymäsäännöksiä siitä, milloin rekisteröinti viimeistään on tehtävä. Asfalttiasemien ja pienten polttolaitosten osalta siirtymäaika on 1.1.2018 ja polttoaineen jakeluasemien osalta 1.1.2020. Mikäli näiden toimintojen ympäristölupa tulee tarkistaa ennen ko. siirtymäajan päättymistä, jätetään uuden ympäristölupahakemuksen sijaan rekisteröinti-ilmoitus.

Taulukko 1. Ympäristönsuojelulain nojalla luvanvaraiset toiminnot Sodankylässä

Toimiala		Myönnetty, lainvoimaiset luvat (kpl)	Hakemus vireillä tai ei lupaa tai lupa ei lainvoimainen (kpl)
Malmien ja mineraalien kaivaminen tai maaperän ainesten otto	kivenlouhimo ja / tai kivenmurskaamo ja / tai asfalttiasema	6	
Mineraalituotteiden valmistus	Kiinteä betoniasema tai betonituotetehdas	1	(lupamääräysten tarkistaminen vireillä)
Nahan ja tekstiilien laitostuotanto ja käsittely	tekstiilien vesipesula	1	
Eläinsuojat ja kalankasvatus	eläinsuoja	7	3, (1 lupamääräysten tarkistaminen vireillä)
Liikenne	ulkona sijaitseva moottoriurheilurata lentopaikka	1	1
Jätteiden ammattimainen tai laitostuotanto käsittely sekä jätevesien käsittely	maankaatopaikka kotitaloudessa tai siihen rinnastetussa toiminnassa syntyneen vaarallisen jätteen varastointipaikka tai vaaralliseksi jätteiksi luokiteltavien romuajoneuvojen tai käytöstä poistettujen sähkö- ja elektroniikkalaitteiden varastointipaikka Muu ammattimainen jätteen ammattimainen tai laitostuotanto käsittely	1 1 1	(lupamääräysten tarkistaminen vireillä)
Muu toiminta	ulkona sijaitseva ampumarata		2 kpl pohjavesialueella 6 kpl pohjavesialueen

			ulkopuo- lella
--	--	--	-------------------

Taulukko 2. Ympäristönsuojelulain nojalla rekisteröitävät toiminnot Sodankylässä

Toimiala	Kohteita	Vireillä
Energiantuotantolaitos, polttoaineteho 5-50 MW		1
Asfalttiasema		1
Moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai moottoriveneessä polttoaineena käytetävän nestemäisen polttoaineen jakeluasema, jonka polttoainesäiliöiden kokonaistilavuus on vähintään 10 m ³	3	3 (lisäksi 1.1.2020 mennessä 4 kpl)

3.1.2 Ilmoitusvelvolliset toiminnot

Ympäristönsuojelulain 118 §:n nojalla melua ja tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta tulee tehdä ilmoitus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee ilmoituksen perusteella päätöksen. Viranomaisen mahdollisuudet puuttua toimintaan rajoittuvat lähinnä kehotuksiin tai erityisen merkittävän haitan osalta hallintopakon käyttöön. Melua ja tärinää aiheuttavien toimintojen osalta ei tehdä suunnitelmallista valvontaa.

Koeluonteisesta toiminnasta (YSL 119 §) tulee tehdä ilmoitus. Koeluonteisen toiminnan tarkastustarpeen määrittämisessä otetaan huomioon toiminnan ajallinen kesto ja toimintaan liittyvät ympäristöriskit. Ilmoitusmenettely mahdollistaa toiminnan aloittamisen ilman ympäristölupaa esim. uuden tekniikan, raaka- tai polttoaineen, valmistus- tai polttomenetelmän, puhdistuslaitteen ja jätteen laitos- tai ammattimaisen käsittelyn vaikutusten, käyttökelpoisuuden tai muun seikan selvittämiseksi. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee ilmoituksesta päätöksen.

Ympäristönsuojelulain 120 §:n mukaan poikkeuksellisesta tilanteesta (onnettomuus, tuotantohäiriö, rakennelman tai laitteen purkaminen tai muu vastaava), josta syntyy päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua välitöntä ja ilmeistä pilaantumisen vaaraa tai aiheutuu erityisiä toimia jätehuollossa, on toiminnasta vastaavan ilmoitettava valvontaviranomaiselle. Tällaisissa tapauksissa on aina tehtävä tarkastus ja asiasta tehdään päätös.

3.1.3 Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Poikkeustilanteet

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu ympäristönsuojelulain 169 §:n perusteella tarkastaa toiminta tai selvittää tilanne muulla tavoin asianmukaisesti, jos onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aihetta olettaa, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää muuta ympäristönsuojelulain 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua seurausta tai sen vaaraa. Poikkeustilanteen tarkastamisen vireillepano-oikeudesta säädetään ympäristönsuojelulain 186 §:ssä.

Määräykset pilaantumisen ehkäisemiseksi

Ympäristönsuojelulain 180 §:n nojalla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi tekemänsä tarkastuksen perusteella antaa muuta kuin ympäristöluvanvaraista tai rekisteröitävää ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Annettua määräystä on valvottava.

Muut valvontakohteet

Valtioneuvoston asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta (1250/2014, ns. nitraattiasetus) koskee kaikkia eläinsuojia, ts. myös niitä, jotka eivät ole luvanvaraisia. Nitraattiasetuksen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Nitraattiasetuksen 9 §:n nojalla tehtävät ns. patterointi-ilmoitukset käsittelee ja valvoo kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Nitraattiasetusta koskevaan valvontaan ei juuri ole resursseja Sodankylässä. Valvontaa tehdään lähinnä yleisöilmoituksia koskien.

Ns. jätevesiasetuksessa (157/2017) säädetään, että kiinteistöjen tulee täyttää asetuksen mukaiset vaatimukset 31.10.2019 mennessä. Asetuksen ja määräaikojen noudattamista valvoo kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Asetuksessa säädetyn määräajan jälkeen kiinteistöjen jätevesijärjestelmät on tarkastettava projektiluontoisesti / alueittain ainakin niiltä osin kuin kiinteistöt sijoittuvat 1- tai 2-luokan pohjavesialueelle tai alle 100 metrin etäisyydelle vesistöstä. Asetuksen valvonta tulee olemaan runsaasti aikaa ja resursseja vievää.

3.2 Jätelain mukainen valvonta

Jätelain (646/2011) 24 §:n mukaan yleisiä valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Lähtökohtaisesti valvontaviranomaisten toimivaltaa ei ole jaettu, mutta jätelaissa on säädetty erikseen eräistä tehtävistä, joissa toimivalta on vain nimetyllä valvontaviranomaisella. Pääsääntöisesti valvontatoiminnassa kaikkien ei-luvanvaraisten toimintojen tarkastukset ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen vastuulla.

3.2.1 Rekisteröitävä jätteen keräystoiminta

Jätteen ammattimaista keräystoimintaa harjoittavan on jätelain 100 §:n mukaan tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle toiminnan merkitsemiseksi jätehuoltorekisteriin. Ilmoituksen avulla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen saa tiedon valvottavasta toiminnasta. Lisäksi ympäristöluvanvaraisen jätteen käsittelytoiminnan harjoittajan tulee esittää lupaviranomaiselle suunnitelma jätteen käsittelyn seurannan ja tarkkailun järjestämiseksi. Jätteen keräystoiminta tulee tarkastaa säännöllisesti asianmukaisen jätehuollon varmistamiseksi. Jätteen keräystoiminnan valvontaa ei ole Sodankylässä tehty.

3.2.2 Jätelain 124 §:n mukaiset tarkastukset

Jätelain 124 §:n mukaan valvontaviranomaisen (kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen) on määräajoin asianmukaisesti tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä, joissa harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä tai harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä. Jätelaissa ei tällä hetkellä määrätä valvontasuunnitelman laatimisveloitteesta tai tarkastusten suunnitelmallisuudesta, mutta tätä koskeva lakimuutos on vireillä.

Vaarallista jätettä syntyy mm. pienteollisuudessa, auto- ja konealan yrityksissä (korjaamot, maalaamot, koneurakointi, varikot) sekä lukuisissa muissa sekalaisissa kohteissa. Jätelain 124 §:n mukaisten kohteiden lukumäärää ei ole Sodankylässä arvioitu, mutta se on merkittävä. Kohteet tulee kartoittaa ja niiden tarkastustarve ja -tiheys selvittää.

3.2.3 Jätelain yleinen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluu myös jätelain yleinen valvonta, kuten jätelain nojalla annettujen jätehuoltomääräysten valvonta, jätehuoltoon liittymisen valvonta sekä roskaantumisen ehkäisemiseen liittyvät tehtävät. Jätehuoltomääräysten valvonnassa valvontakohteita ovat mm. jätteiden keräys ja lajittelu, jätteiden kuljetus, jätteiden kompostointi sekä vaarallisten jätteiden keräys. Roskaamisen osalta tehdään yhteistyötä ELY-keskuksen kanssa silloin, kun roskaantumiseen saattaa liittyä myös maaperän pilaantuminen (esim. öljypäästöt, jätteiden poltto tai hautaaminen). Pilaantunutta maaperää koskevilla asioilla toimivaltainen viranomainen on ELY-keskus. Epäasiallinen ulkovalvonta ja huonosti hoidetut rakennukset kuuluvat rakennusvalvontaviranomaisen toimivaltaan. Kun kyseessä on rakennetun ympäristön epäsiisteys, ympäristönsuojeluviranomainen voi jätelain nojalla puuttua vain jätejakeisiin. Suuri osa siivoamiskehotuksen saaneista kohteista on yksittäisiä tapauksia. Kohteen valvonnasta voi muodostua pitkäaikainen, vuosia kestävä ja runsaasti resursseja vievä prosessi.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi jätelain 125 §:n nojalla antaa muuta kuin ympäristöluvanvaraista toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Annettua määräystä on valvottava.

Nykyisillä valvonnan resursseilla ei ole mahdollista tehdä edellä (kohta 3.2) esitettyjä jätelain mukaisia säännöllisiä valvontatoimia.

3.3 Maa-aineslain mukainen valvonta

Maa-aineslain (555/1981) nojalla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii 1.7.2016 alkaen maa-aineslain tarkoittamana lupa- ja valvontaviranomaisena. Maa-aineslain mukainen valvonta perustuu sekä ennakko- (lupamenettely) että jälkivalvontaan (mm. tarkastuskäynnit sekä vuosi- ja tarkkailuraporttien tarkastaminen).

Ennen ottamistoiminnan aloittamista maa-ainesten ottajan on pyydettävä valvontaviranomaista suorittamaan alueella ennakkotarkastus. Ottamistoiminnan päättymisen jälkeen lupa-ajan voimassaoloaikana ottajan on pyydettävä lopputarkastusta alueelle. Suositus on, että ottamisalueita valvottaisiin ottamistoiminnan aikana kerran vuodessa tehtävillä valvontakäynneillä (Maa-ainesten kestävä käyttö, Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2009).

Maa-aineslain mukaisen valvonnan piiriin kuuluu myös kotitarveoton valvonta. Myös kotitarveotossa on noudatettava maa-aineslain mukaisia ottamisen rajoituksia, mutta vain yli 500 kiintokuutiometrin ottamisesta on tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle. Kotitarveottoa valvotaan Sodankylässä lähinnä yleisöilmoitusten perusteella. Muuta valvontaa ei pystytä tekemään puutteellisten tietojen vuoksi. Kotitarveoton laajuutta ei ole arvioitu.

Sodankylän kunnassa oli 31.8.2017 41 kpl voimassa olevaa maa-ainesten ottamislupaa. Lisäksi lopputarkastamattomia, päättyneitä lupia on noin 15 kpl.

Nykyisillä valvonnan resursseilla ei kaikilla ottoalueilla ole mahdollista suorittaa aloitustarkastuksia eikä suositusten mukaisia vuosittaisia tarkastuskäyntejä. Lopputarkastuksia pyritään tekemään toiminnanharjoittajan ilmoitettua oton päättymisestä. Maa-aineslain mukaisesta valvonnasta ei ole laadittu valvontasuunnitelmaa eikä ottoalueita ole riskiluokiteltu.

3.4 Muun lainsäädännön mukainen valvonta

3.4.1 Vesilain mukainen valvonta

Vesilain (587/2011) valvontaviranomaisina toimivat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskus. Valvontaviranomaisten toimivalta on pääosin jakamatonta.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle on vesilaissa määrätty omaa toimivaltaa ojitusta koskevissa asioissa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee mm. sellaiset ojituksia koskevat erimielisyydet, jotka eivät edellytä aluehallintoviraston lupaa ja joita ei käsitellä ojitustoimituksessa. Vireille tulevat ojitusasiat ovat yleensä hankalia ja aikaa vieviä.

3.4.2 Vesihuoltolain mukainen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee vesihuoltolain (119/2001) mukaiset hakemukset kunnalliseen vesijohtoverkoston tai jätevesiviemäriin liittämistä vapauttamiseksi vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella. Lisäksi ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee hakemuksen hulevesiviemäriin vapauttamisesta. Tarkastustarve arvioidaan tapauskohtaisesti. Verkostoon liittymättömien kiinteistöjen liittäminen verkostoon kuuluu ensisijaisesti vesihuoltolaitoksille. Ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on tarvittaessa määrätä kiinteistö liittymään verkostoon tai hakemaan vapautusta liittymisvelvollisuudesta. Valvontatyötä vaikeuttavat vesihuoltoyhtiöiden puutteelliset tiedot liittymättömistä kiinteistöistä.

3.4.3 Maastoliikenne- ja vesiliikennelain mukainen valvonta

Maastoliikennelain (1710/1995) nojalla ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvat muun muassa moottorikelkkailureittien reittisuunnitelmien hyväksyminen, reittien lakkauttaminen ja niiden valvonta sekä moottoriajoneuvokilpailuihin ja -harjoituksiin haettavien lupien lupahakemusten käsittely ja valvonta.

Vesiliikennelain (163/1996) nojalla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee vesialueella moottorikäyttöisellä vesikulkuneuvolla suoritettavia kilpailuja ja harjoituksia varten haettavia lupia.

3.4.4 Kemikaalilain mukainen valvonta

ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat kemikaalien käyttöolosuhteita kemikaaleja käsittelevissä laitoksissa kemikaaleista aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi kemikaalilain ((599/2013) sekä REACH- (EY 1907/2006), biosidi- (EU 528/2012) ja POP- (EY 1102/2008) asetusten nojalla. ELY-keskuksen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivalta määräytyy ympäristönsuojelulain mukaisesti. Valvonta toteutetaan ensisijaisesti ympäristönsuojelulain ja jätelain nojalla tehtävän laitostenvalvonnan yhteydessä.

3.4.5 Merenkulun ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen hyväksyy merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 9 luvun mukaisen huvivenesataman sekä hyväksyy ja tarkastaa vähintään kolmen vuoden välein huvivenesataman jätehuoltosuunnitelman.

4 RISKINARVIOINTI

Ympäristönsuojelulain nojalla valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarvointiin. Toiminnoille tehdään toimiala- ja laitokohtainen sekä sijaintiperusteinen riskianalyysi ja riskinarvointi, joiden perusteella kullekin ympäristöluvanvaraiselle ja rekisteröintimenettelyn piiriin kuuluvalla kohteella määritetään riskiluokka (=valvontaluokka). Määräaikaistarkastusten järjestämisessä ei käytetä otantamenetelmää.

Toimialakohtaisessa riskinarvioinnissa tunnistetaan toiminnoista aiheutuvat ympäristöriskit, joita voivat olla mm. melu, värinä, päästöt ilmaan (haju, pöly, ilmansaasteet), viemäriin, pintavesiin, pohjavesiin tai maaperään, muodostuvat jätteet (laatu ja määrä), roskaantuminen tai epäsiisteys, onnettomuuksien tai häiriöpäästöjen riski. Riskin olemassaolo arvioidaan toimialakohtaisesti. Vakavina riskeinä pidetään esimerkiksi terveydelle haitallisten ilmansaasteiden päästöjä ja pohjaveden pilaantumista, kohtuullisina riskeinä esim. maaperän ja pintaveden pilaantumista ja lievinä riskeinä esimerkiksi viihtyvyyshaittaa (haju) aiheuttavia ilmansaasteita ja roskaantumista. Tämän perusteella toimialat sijoittuvat kolmeen valvontaluokkaan, joka määrää noudatettavan valvontatiheyden.

Laitoskohtaisessa arvioinnissa huomioidaan laitoksen sijainnista (esim. vesistön läheisyys, pohjavesialueet, vedenottamot, häiriintyvien kohteiden läheisyys) ja toiminnasta (mm. toiminnan laatu ja laajuus) aiheutuvat riskit sekä tiedossa oleva valvontahistoria (esim. lupaehtojen noudattaminen, raportointi, tiedossa olevat aiemmin havaitut puutteet). Lisäksi voidaan ottaa huomioon toiminnanharjoittajan mahdolliset ympäristöasioiden hallintajärjestelmät sekä muiden viranomaisten suorittama valvonta. Laitoskohtaisen arvioinnin perusteella muodostuu kunkin laitoksen lopullinen valvontatiheys, joka voi poiketa toimialakohtaisesta luokituksesta. Ympäristölle suuremman riskin aiheuttavaa toimintaa valvotaan tiheämmin.

Mikäli toiminnassa on esim. todettu toistuvia lupamääräysten laiminlyöntejä, voidaan valvontaluokkaa muuttaa, jos nähdään tarvetta tehostetulle valvonnalle. Lisäksi voidaan tehdä tarvittaessa ylimääräisiä tarkastuksia tapauskohtaisesti kunnes toiminta on lupaehtojen mukaista. Valvontaa tehostetaan myös, jos luvanvaraisessa tai rekisteröitävässä toiminnassa tapahtuu ympäristönsuojelulain 123 §:n mukainen poikkeuksellinen tilanne, josta toiminnanharjoittajan on ilmoitettava viipymättä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle.

Valvontaluokka I

- valvontaluokkaan kuuluvat ne toiminnot, joiden ympäristöriskien katsotaan olevan merkittäviä
- valvontaluokkaan I kuuluvat kaikki 1- tai 2-luokan pohjavesialueella sijaitsevat toiminnot
- tarkastetaan vähintään kerran 1-2 vuodessa

Valvontaluokka II

- valvontaluokkaan kuuluvat ne toiminnot, joiden ympäristöriskien katsotaan olevan kohtalaisia
- tarkastetaan vähintään kerran 3-4 vuodessa

Valvontaluokka III

- valvontaluokkaan kuuluvat ne toiminnot, joiden ympäristöriskien katsotaan olevan vähäisiä

- tarkastetaan vähintään kerran 5-6 vuodessa

Mikäli toiminnalle ei ole tehty riskinarviointia, se kuuluu valvontaluokkaan III. Kaikki toiminnot tarkastetaan kuitenkin vähintään kerran lupakaudessa.

5 VALVONTAOHJELMAN LAATIMINEN

Ympäristönsuojelulain 168 §:ssä ja ympäristönsuojeluasetuksen 30 §:ssä säädetään valvontaohjelman laatimisvelvollisuudesta, ohjelman sisällöstä ja velvollisuudesta pitää ohjelma ajan tasalla. Valvontaohjelma sisältää tiedot kaikista ohjelmakaudella toteutettavista luvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muista säännöllisen valvonnan toimenpiteistä. Valvontaohjelma muodostuu laitostuettelosta, joka sisältää laitospohjaisen, edellä kuvattuun riskinarviointiin perustuvan suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä tarkastuksista ja mahdollisista muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Lisäksi ohjelmaan kirjataan kuvaus edellisen vuoden valvontaohjelman tavoitteiden toteutumisesta. Jätelain ja muiden lakien mukainen valvonta voidaan merkitä valvontaohjelmaan, mutta ne kannattaa pitää erillään ympäristönsuojelulain mukaisista valvontakohteista.

Valvontaohjelma tehdään vuosittain ja se pidetään ajan tasalla päivittämällä uudet ja poistuvat toiminnot. Ohjelman mukainen valvonta on lupa- ja rekisteröintivelvollisten toimintojen osalta maksullista.

Valvontaohjelma on ei-julkinen asiakirja sen sisältäessä toimenpide- ja kohdeluettelon, jonka julkistaminen hallintolain 39 §:n tarkoittamalla tavalla saattaa heikentää valvonnan tavoitteiden toteutumista. Toiminnanharjoittajalla on kuitenkin oikeus saada tietää laitoksensa valvontaluokka ja sen määräytymisen perusteet.

Taulukko 3. Sodankylän valvontaohjelman toimialakohtainen yhteenveto

Toimiala	Valvontaluokka
Malmien ja mineraalien kaivaminen, louhinta, murskaus	II
Mineraalituotteiden valmistus	II
Nahan ja tekstiilien laitospohjainen tuotanto ja käsittely	III
Eläinsuojat ja kalankasvattamot	III
Liikenne	III
Jätteiden ammattimainen tai laitospohjainen käsittely sekä jätevesien käsittely	II
Muu toiminta (ulkona sijaitseva ampumarata)	III
Rekisteröitävät toiminnot	III

Taulukko 4. Sodankylän valvontaohjelman laitospohjainen yhteenveto

Toiminta	Valvontaluokka
Malmien ja mineraalien kaivaminen, louhinta, murskaus	I-II
Betonituotetehdas	II

Tekstiilien vesipesula	III
Eläinsuojat	I-III
ulkona sijaitseva moottoriurheilurata, lentopaikka	III
Jätteiden ammattimainen tai laitostyöläinen käsittely, maankaatopaikka	II
ulkona sijaitseva ampumarata	I-III
Rekisteröitävät toiminnot	II-III

6 VALVONTATOIMENPITEET JA VALVONNAN MAKSULLISUUS

Keskeisin suunnitelmallisen valvonnan keino on ympäristöluvallisissa ja rekisteröitävissä kohteissa tehtävä määräaikaistarkastus. Määräaikaistarkastusten tiheys määritellään ympäristöriskien perusteella, jolloin otetaan huomioon toiminnan mahdolliset ja tosiasialliset vaikutukset ympäristöön, laitoksen päästötasot ja -tyypit huomioiden, onnettomuusriski sekä paikallisen ympäristön herkkyyt. Uusille lupavelvollisille kohteille pyritään tekemään ensimmäinen tarkastus toiminnan aloittamisen yhteydessä, jotta luvan antamien toimintaedellytysten täytyminen pystytään tarkastamaan.

Tarkastuksista sovitaan toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen ja hänelle varataan mahdollisuus osallistua tarkastukseen. Tarkastukseen kuuluu ennakkovalmistelu, keskimääräinen matka-aika, varsinainen tarkastus, tarkastuskertomuksen laadinta, toiminnanharjoittajan raporttien lukeminen ja muu tarkastuksen aiheuttama jälkityö (esim. uusintatarkastus toiminnassa todettujen puutteiden korjaamisen varmistamiseksi). Tarkastuksella käydään läpi mm. laitoksen toiminta ja tilat, ympäristöluva siihen liittyvine määräyksineen, toiminnassa tapahtuneet muutokset, tarkkailutiedot, lainsäädännön muutokset, toiminnasta mahdollisesti tulleet valitukset ja niiden seurauksena suoritettavat toimenpiteet. Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi tarkastuksen kulku, esillä olleet asiat ja tarkastajan tekemät havainnot. Tarkastuskertomus annetaan toiminnanharjoittajalle, muille tarkastuksessa mukana olleille tahoille ja kirjataan kunnan tietojärjestelmään. Mikäli tarkastuskäynnin yhteydessä toiminnassa havaitaan laiminlyönti tai puute, tarkastaja asettaa määräajan korjaaville toimenpiteille ja tekee tarvittaessa uusintatarkastuksen määräajan umpeuduttua. Mikäli laiminlyöntiä ei korjata kehoituksista huolimatta, asia voidaan viedä ympäristönsuojeluviranomaisen ratkaistavaksi. Valvontaa toteutetaan myös tarkastamalla toiminnanharjoittajilta saadut laitosten vuosiraportit sekä muut lupamääräyksissä edellytetyt selvitykset. Ympäristölupapäätöksiin kirjattujen tarkkailumääräysten valvonta on tärkeää tarkkailun suorittamisen ja toiminnan vaikutusten seuraamiseksi. Tarkkailuraportteihin perustuen valvontaviranomainen voi päättää ympäristöluvan tarkkailumääräysten mahdollisesta muuttamisesta.

Ympäristönsuojelulain 169 §:n mukaan, jos onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aiheutta olettaa, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää muuta ympäristönsuojelulain 5 §:n1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua seurausta tai sen vaaraa, valvontaviranomaisen on tarkastettava toiminta tai selvítettävä asia muulla asianmukaisella tavalla. Jos samanaikaisesti on vireillä toimintaa koskeva lupa-asia, on tarkastus tai selvitys tehtävä mahdollisuuksien mukaan ennen lupa-asian ratkaisemista.

Valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastuksista ja muusta ohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta sekä tarkastuksista, jotka ovat tarpeen ympäristönsuojelulain 175 tai 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi taikka 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi peritään maksu Sodankylän kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen taksan mukaisesti. Ympäristönsuojeluviranomaisen maksut perustuvat määräaikaistarkastuksen ja hallintopakon valvonnan keskimääräiseen omakustannusarvoon. Taksassa on huomioitu ympäristönsuojeluasetuksen mukainen maksun kohtuullistaminen mikroyrityksille.

Taksassa on huomioitu myös, että erillistä maksua ei peritä viranomaisen eikä haittaa kärsivän asianosaisen aloitteesta vireille laitetun asian käsittelystä. Samoin on katsottu aiheelliseksi lisätä määräys, että muiden kuin viranomaisen tai haittaa kärsivän asianosaisen vaatimuksesta vireille laitetun asian käsittelystä voidaan vireillepanijalta periä maksu, jos vireillepanoa on pidettävä ilmeisen perusteettomana.

7 HENKILÖSTÖRESURSSIT JA TOIMIVALLAN SIIRTÄMINEN

Ympäristönsuojelulain mukaan valvontaviranomaisen on järjestettävä valvonta niin, että se on laadukasta, säännöllistä, tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin. Valvonnan on oltava myös hyvää hallintoa koskevien vaatimusten mukaan eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa. Tämä edellyttää, että valvonnalle on varattu riittävät voimavarat. Sodankylän ympäristötoimessa on tällä hetkellä ympäristönsuojelun tulosityksiköllä resursseja käytettävissä 1 henkilötyövuosi: ympäristösihteeri (1 htv).

Kuntaliiton vuonna 2013 tekemän ympäristönsuojelun hallintokyselyn tulosten perusteella ympäristönsuojeluviranomaisen työaika jakautuu keskimäärin seuraavasti: 45 % erityistehtävät, 20 % muut tehtävät (sisältäen maa-aineslain mukaiset tehtävät), 25 yleistehtävät (sisältäen mm. lausunnot, neuvonta), 10 % yleishallinto. Erityistehtäviin kuuluvat mm. lupien ja päätösten valmistelu sekä valvonta.

Sodankylän kunnassa yleishallinnollisiin ja yleistehtäviin voidaan laskea kuuluvan mm. lausuntojen anto, erilaisten selvitysten ja suunnitelmien laatiminen, yhteistyötehtävät eri viranomaisten ja yhteisöjen kanssa sekä ohjaus, neuvonta ja tiedotus. Myös ympäristönsuojelun kehittäminen ja suunnittelu sekä ympäristön tilan seuranta kuuluvat yleistehtäviin. Varsinkin lausuntojen valmistelu sekä erilaisten selvitysten ja raporttien laatiminen vievät yhä enemmän työaikaa ja niiden osalta resurssitarve kasvaa koko ajan. Ympäristön tilan seuranta tai ympäristönsuojelun suunnittelua ja kehittämistyötä ei juuri ehditä tekemään. Arviolta tällä hetkellä työaikaa käytetään yleistehtäviin noin 0,35 htv. Tarve on suurempi.

Erityistehtäviä ovat ympäristönsuojelu-, jäte-, vesi-, maa-aines-, vesihuolto-, maastoliikenne- ja vesiliikennelaissa säädettyjen päätös- ja lupa-asioiden valmistelu ja päätösten tekeminen, lupien/päätösten valvonta ja muu valvonta (mm. yleinen laillisuusvalvonta). Erityistehtävien osalta työaikaa vievät yhä enemmän varsinkin erilaiset kehottamasiat, jotka johtavat mahdollisesti määräyksiin ja / tai hallintopakkoon, ollen useimmiten pitkiä ja hankalia prosesseja. Myös lupaprosessien lainsäädännön asettamat vaatimukset lisääntyvät koko ajan, mikä osaltaan aiheuttaa pitkittyviä lupakäsittelyaikoja. Erilaisiin lupa-asioiden käsittelyyn käytetään resursseja keskimäärin noin 0,2-0,3 htv.

Maa-aineslain mukaisiin tehtäviin käytetään tällä hetkellä noin 0,2 htv. Mikäli maa-aineslain mukaiset valvontatehtävät tehtäisiin ohjeistuksen mukaan, kuluisi niihin resursseja noin 0,15 htv. Näin ollen maa-aineslain mukaista valvontaa ei pystytä tekemään riittävästi, koska lupa-asiat vievät huomattavan osan maa-aineslain mukaisiin tehtäviin käytettävästä työajasta.

Muuhun kuin maa-aineslain mukaiseen valvontaan käytetään tällä hetkellä resursseja noin 0,1 htv. Ympäristöministeriön valvontaohjeen mukaan ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaan käytettävissä olevasta työajasta tulisi varata määräaikaistarkastuksiin noin 25-30 %. Muu valvonta-aika tulisi jättää raporttien tarkastuksiin, ylimääräisiin tarkastuksiin, lausuntoihin, neuvontaan, yleisiin valvontatehtäviin ja muihin valvontatehtäviin.

Tämän hetkisin resursseilla ei ole realistisia mahdollisuuksia selviytyä tulevista valvontatehtävistä, sillä nykytilanteessa ilman suunnitelmallista valvontaakin ympäristönsuojelussa jää huomattava määrä tehtäviä hoitamatta. Lisäksi tulossa ovat lainsäädännön muutosten myötä maa-aineslain suunnitelmallinen valvonta sekä jätelain suunnitelmallinen valvonta. Lisäksi toimivaltarajat muuttuvat yhä enemmän niin, että valtion toimivaltaan kuuluvia / valvottavia toimintoja siirtyy kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimivaltaan / valvottaviksi. Valvonnan ongelmaksi muodostuu myös se, ettei tarkastuksia voi tehdä kuin viranomaisen määräämä viranhaltija (mm. YSL 172 §, jätelaki 123 §), jolla on tarkastusten suorittamisessa virkavastuu. Jotta ympäristönsuojeluviranomaisen kaikki tehtävät saataisiin kohtuudella suoritettua, tarvittaisiin resursseja tällä hetkellä yhteensä arviolta vähintään 1,5 htv.

Henkilöstön osaamista ylläpidetään koulutuksien ja eri yhteistyökanavien kautta tapahtuvan yhteydenpidon avulla. Lisäksi lainsäädännön ja muihin muutoksiin perehdytään mm. Ympäristöhallinnon julkaisemiin oppaisiin perehtymällä.

Tehokas valvonta edellyttää ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallan osittaista siirtämistä viranhaltijoille (delegointi). Lainsäädäntö sisältää säännöksiä mm. tilanteisiin, joissa valvontaviranomaisen on ryhdyttävä välittömiin valvontatoimiin. Sodankylän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on päätöksellään siirtänyt toimivaltaa ympäristösihteerille. Nämä delegoinnit tarkistetaan määräajoin ja myös päivitetään vastaamaan voimassa olevaa lainsäädäntöä.

8 VIRANOMAISTEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Viranomaiset, joiden kanssa ympäristönsuojelu tekee säännöllisesti yhteistyötä ympäristönsuojelulain valvonnassa sekä yhteistyömuodot on kuvattu pääpiirteissään seuraavassa:

Sodankylän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee yhteistyötä erityisesti Lapin ELY-keskuksen kanssa. Yhteistyö on tällä hetkellä erittäin toimivaa vaikka tiedonvaihto välillä saattaa ollakin hidasta kummankin viranomaisen resurssipulasta johtuen. Molempipuolinen tiedonjakaminen on kuitenkin erittäin suuressa roolissa kunnan ja ELY-keskuksen välillä. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen myös osallistuu useita kertoja vuodessa samoihin koulutuksiin kuin ELY-keskus sekä myös ELY-keskuksen järjestämin koulutuksiin. Myös erilaisissa työryhmissä ja projektien ohjausryhmissä on jäseniä sekä ELY-keskuksesta että Sodankylän kunnan ympäristönsuojeluviranomaisesta. Yhteistyötä tehdään myös erilaisten lausuntojen muodossa (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen esim. pyytää lausunnon ELY-keskukselta ympäristölupahake-

muksista sekä tarvittaessa maa-ainesten ottamislupahakemuksista) sekä osallistamalla samoihin tarkastuksiin. Yhteistyötä tehdään myös asioissa, joissa toimivalta on lain nojalla ns. jakamatonta.

Kunnan ympäristönsuojelu tekee yhteistyötä kunnan kaavoittajan kanssa. Kaavoituksessa huomioidaan ympäristöön liittyvät tarpeelliset rajoitteet. Ympäristöön liittyvät seikat pyritään selvittämään kaavoitusprosessin alkuvaiheessa. Ympäristönsuojeluviranomainen pyytää myös lausuntoja kaavoittajalta mm. kaavamääräyksiin ja muihin maankäyttöön liittyvissä asioissa. Yhteistyö kaavoituksen kanssa on lisääntymässä ja sitä on edelleen tarvetta lisätä ja tehostaa asioiden yhteensovittamisen kannalta.

Jätehuoltoviranomainen käsittelee jätehuoltomääräyksiä koskevat poikkeamishakemukset ja pyytää tarvittaessa ympäristönsuojeluviranomaisen lausuntoa. Jätehuoltomääräysten varsinainen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Valvontaan sisältyy myös hallinnollisten pakkokeinojen käyttäminen tarvittaessa.

Rakennusvalvonta pyytää ympäristönsuojelulta lausuntoja esim. ympäristönsuojelulain mukaisen luvanvaraisen tai rekisteröitävän toiminnan rakennuslupahakemuksiin. Menettelyllä voidaan varmistaa ympäristönsuojeluvaatimusten huomioiminen jo laitosta rakennettaessa ja se, että kaikki tarvittavat ympäristönsuojelulain ja maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset luvat on haettu. Lisäksi jätevesijärjestelmiin liittyen tehdään yhteistyötä. Rakennetun ympäristön siisteyden valvonnassa ympäristönsuojelu käsittelee jätelain tarkoittamat roskaamistapaukset ja rakennusvalvonta tapaukset, jotka liittyvät rakennusten kuntoon, epäasialliseen varastointiin / yleiseen epäsiisteyteen.

Ympäristöterveydenhuollon kanssa tehdään tarvittaessa yhteistarkastuksia kohteisiin, joista saattaa olla myös terveyshaittaa. Tarkastukset voivat liittyä esim. meluun, savuun, haittaeläimiin tai eläinsuojeluun. Terveystoimiviranomaiselta pyydetään lausunto mm. ympäristölupahakemuksiin. Yhteistyötä olisi joiltain osin tarpeen tehostaa.

Poliisi on velvollinen antamaan tarvittaessa virka-apua mm. ympäristönsuojelulaissa, jätelaissa ja maa-aineslaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Ympäristön turmelamisesta, laiminlyönneistä ja muista ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallan piiriin liittyvistä rikkomuksista tehdään tarvittaessa ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Tutkintapyynnön tekemisen kynnyks on viime vuosina madaltunut. Yhteistyö poliisin kanssa on viime vuosina huomattavasti lisääntynyt ja tehostunut. Ympäristönsuojelu on osallistunut mm. poliisin järjestämiin ympäristörikosasioihin liittyviin koulutuksiin. Sodankylän kunnan ympäristönsuojeluviranomainen on mukana myös Lapin ympäristöririkostorjunnan työryhmässä, joka kokoontuu 2-3 kertaa vuodessa.

Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi konsulttoimalla heidän asiantuntijoitaan sekä osallistamalla yhteisiin tarkastuksiin. Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen antaa lausuntoja aluehallintoviraston toimivallassa olevista ympäristölupahakemuksista.

Pelastuslaitoksen kanssa tehdään yhteistyötä lähinnä öljyyn ja kemikaaleihin liittyvissä onnettomuustapauksissa. Onnettomuustapauksissa harkitaan aina tapauskohtaisesti tarvittavat valvonta- ja jälkiseurantatoimenpiteet. Yhteistyötä pelastuslaitoksen kanssa olisi joiltain osin tarpeen tehostaa.

Muita yhteistyötahoja ovat mm. GTK, Lapin Liitto, Tukes ja Pidä Lappi Siistinä ry.

9 VALVONTASUUNNITELMAN OHJELMAN TOTEUTUMISEN SEURANTA JA PÄIVITYS

Valvontasuunnitelman ja -ohjelman toteutumisesta laaditaan vuosittain yhteenveto, jossa verrataan toteutunutta valvontaa suunniteltuun valvontaan. Yhteenvedossa tarkastellaan myös valvonnan tarpeiden mahdollisia muutoksia. Yhteenveto valmistellaan kunkin kalenterivuoden alussa edellistä kalenterivuotta koskien. Valvontasuunnitelmaa täydennetään ja muutetaan tarvittaessa yhteenvedon pohjalta, kuitenkin vähintään 4 vuoden välein aina uuden valtuustokauden alkaessa. Valvontaohjelma valmistellaan ympäristönsuojeluyksikössä vuosittain ja se pidetään jatkuvasti ajan tasalla mm. päivittämällä uudet ja poistuvat toiminnot.

LIITE

MUONION JA ENONTEKIÖN KUNTIEN VALVONTASUUNNITELMAA KOSKEVAT ERILLISET TIEDOT

ALUEEN YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA MERKITTÄVIMMÄT PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT

Muonio

Muonion kunta on pinta-alaltaan 2039,97 km², josta 134 km² on vesistöjä. Kunnassa asui vuoden 2019 lopulla 2321 ihmistä. Väestötiheys on 1,22 asukasta neliökilometrillä. Asutus on keskittynyt Muonion keskustaajamaan, jossa asuu noin puolet kuntalaisista. Kunnan alueella asuinrakennuksista noin puolet on kesämökkikäytössä. Muoniojoki on toinen säännöstelemättömistä joista Suomessa. Muoniojoki yhtyy Ruotsin puolelta laskevaan Torniojokeen 10 km Pajalan taajaman yläpuolella. Vesistöalueen kokonaispinta-ala on 40 157 km², joista 14 480 km² on Suomessa. Veden laadun suhteen Muoniojoen yläosa on luonnontilainen, ja hyvin vähän kuormitettu. Tornio-Muoniojoen vesistöalue on nimetty Natura 2000 suojelualueeksi. Muonion alueella sijaitsee useita järviä, joista suurimmat ovat Jerisjärvi, Äkäsjärvi, Vuontisjärvi ja Kangosjärvi. Jerisjärvi laskee Jerisjokea myöten Muoniojokeen. Äkäsjärvi laskee Äkäsjokea myöten etelään Kolarin puolelle ja sieltä Muoniojokeen.

Muonio on Luoteis-Lapin tunturimaata, jonka korkeimmat tunturit ovat Pallastunturin Taivaskero (809 m), Keimiötunturi (610 m) ja Ruototunturi (572 m). Tornioon on matkaa 262 kilometriä ja Kilpisjärvelle 200 kilometriä. Matkailu on Muoniolle tärkeä elinkeino; osa Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta, Olostunturin hiihtokeskus, Luontokeskus Kiela, Harrinivan Lomakeskus.

Enontekiö

Suomen Käsivarressa, Norjan ja Ruotsin rajalla sijaitseva Enontekiön kunta on pinta-alaltaan (8464 km²) Suomen kolmanneksi suurin kunta. Naapurivaltioiden kanssa yhteistä valtakunnanrajaa on yli 450 km. Vesistöjen osuus pinta-alasta on 413 km². Vuonna 2017 Enontekiön asukasluku oli 1895 henkilöä. Asukastiheys on 0.24 asukasta/ km². Asutus on keskittynyt Hetan kirkonkylään, sekä kyläkeskuksiin Peltovuomaan, Kaaresuvantoon, Kilpisjärvelle, Kuttaseen, Paljojoensuuhun, Nunnaseen, Vuontisjärvelle ja Leppäjärvelle. Matkailu on alueen merkittävin elinkeino. Vuonna 2015 palveluelinkeinot kattoivat 76% elinkeinorakenteesta. Poro- ja luontaiselinkeinot (10%), pienimuotoinen jalostustoiminta (10%) sekä tieteellinen tutkimus ovat alueen muita tärkeitä elinkeinoja.

Jokainen Suomen yli tuhatmetrinen huippu ja 60 prosenttia Suomen tuntureista sijaitsee Enontekiöllä. Kilpisjärvellä sijaitsee retkeilykeskus ja muita retkeilypalveluita. Yhteispohjoismainen kalottireitti kulkee Enontekiön kunnan alueiden läpi. Kolmen valtakunnan rajapyykki sijaitsee kymmenen kilometrin päässä Kilpisjärven kylästä Norjan, Suomen ja Ruotsin rajojen kohtauspisteessä. Suomen korkein paikka Haltilla sijaitsee 50 kilometrin vaellusreitillä Kilpisjärveltä. Haltin vieressä on korkein Suomen puolella kokonaan olevista tuntureista, Ridnitsohokka. Halti sijaitsee osaksi Norjan puolella. Ounasjoki saa alkunsa Ounasjärvestä, jonka rannalla sijaitsee Enontekiön kirkonkylä Hetta.

Hieman yli 5 % kunnan pinta-alasta koostuu vesistöistä. Useiden suurten jokien lähteet ovat Enontekiöllä: esimerkiksi Muonionjoki, Ounasjoki, Ivalojoen ja Tenojoen yksi alkuhaara alkavat kunnan alueelta. Enontekiön 825 järveä ovat suhteellisen pieniä. Suurimpia järviä ovat Pöyrisjärvi, Kilpisjärvi ja Ounasjärvi.

Enontekiön kasvillisuus on pohjoisen sijainnin takia hyvin niukkaa. Kuusen kasvialueen pohjoisraja kulkee suurin piirtein Enontekiön etelärajalta, ja männynkin kasvialue ulottuu vain noin 20 kilometriä Hetasta pohjoiseen. Tätä pohjoisempaa ainoita puulajeja ovat tunturikoivu, metsähaapa ja pajut. Koivujen muodostama puuraja kulkee 600 metrissä. Enontekiö on yksi harvoista alueista maailmassa, jossa lehtipuu muodostaa puurajan. Suurimman osan Enontekiöstä muodostavat karut, puuttomat alueet ja etenkin jokivarsia reunustavat suot. Vain 19 % kunnan alueesta on metsää. Enontekiön eliöstö poikkeaa sen verran muusta Suomesta, että kasvi- ja eläinmaantieteessä Enontekiö muodostaa oman alueensa, Enontekiön Lapin. Enontekiön suurtureilla Kilpisjärven alueella kasvaa peräti 40 putkilokasvilajia, joita ei tavata missään muualla Suomessa. Kunnan kokonaispinta-alasta 70 % kuuluu erinäisiin suojelualueisiin: siihen kuuluu osia Pallas-Yllästunturin kansallispuistosta sekä Käsiwarren, Puljun, Pöyrisjärven ja Tarvantovaaran erämaa-alueet.

Karun ilmastonsa vuoksi Enontekiöllä eläviä eläinlajeja on varsin vähän. Sieltä tavataan kuitenkin joitakin arktisten alueiden eläinlajeja, jotka eivät viihdy etelämpänä, esimerkiksi tunturisopuli, naali, tunturipöllö, keräkurmitsa, kiiruna ja sepelrastas. Näiden lisäksi eläimistöön kuuluu lukuisia piennisäkkäitä ja lintulajeja sekä luonnollisesti myös puoliksi kesytetty poro.

Enontekiön ilmastoon vaikuttavia tekijöitä ovat pohjoinen sijainti lähellä Jäämerta ja muuta Suomea suurempi korkeus merenpinnan tasoon verrattuna. Golfvirran tasoittavan vaikutuksen johdosta talvet Kilpisjärvellä eivät ole aivan yhtä kylmiä kuin enemmän mannerilmastoa muistuttavassa Keski-Lapissa, mutta vastaavasti kesät ovat lyhyempiä ja viileämpiä. Kuitenkin mantereisella Enontekiön Palojärvellä on Suomen kylmimmät talvilämpötilat, kylmimmän kuun, eli tammikuun keskilämpötila on siellä $-15,3\text{ °C}$ kun se Kilpisjärvellä on $-13,6\text{ °C}$. Enontekiöllä on keskimäärin Suomen alhaisimmat lämpötilat. Kilpisjärvellä vuoden keskilämpötila on $-1,9\text{ °C}$, ja Palojärvellä $-2,6\text{ °C}$ kun se esimerkiksi Helsingissä on noin $+6\text{ °C}$. Näissä ilmasto-olosuhteissa kasvukausi kestää vain hieman yli sata päivää, ja talvi on varsin pitkä, vajaan 200 päivää. Vuotuinen sadanta on 459 millimetriä. Pysyvä lumipeite sataa yleensä lokakuussa ja sulaa vasta toukokuun lopun tienoilla.

VALVONTAKOhteet

Alla oleviin taulukoihin on kerätty ympäristönsuojeluviranomaisen tiedossa olevat valvottavat kohteet (ympäristöluvanvaraiset, rekisteröitävät ja yleisen ilmoitusmenettelyn mukaiset toiminnat). Taulukkoja pidetään yllä ja ajantasaisena vuosittain laadittavassa valvontaohjelmassa. Toimialakohtaisesti noudatetaan Sodankylän valvontaohjelman mukaisia riskinarviointiin perustuvia valvontaluokkia.

Taulukko 1. Koontitaulukko Arktisen Lapin ympäristönsuojelun toimialueella tiedossa olevista ympäristönsuojelulain nojalla ja valvontasuunnitelman perusteella valvottavista kohteista.

toiminto	Sodankylä	Inari	Muonio	Enontekiö	Utsjoki	yhteensä
kivenlouhinta/murskaus	9	10	5	2	1	27
betonitehdas	1	0	0	0	0	1
tekstiilien vesipesula	1	0	0	0	0	1
koiratarha	1	0	0	0	0	1
eläinsuoja	6	2	2	1	1	12
jäteasema	0	1	1	1	2	5
jätteenkäsittely	3	4	1	0	1	9
maankaatopaikka	1	3	0	0	1	5
lentopaikka	1	0	0	0	0	1
moottoriurheilurata	1	7	3	1	0	12
teurastamo	0	3	0	0	1	4
sahalaitos	0	1	0	0	0	1
ampumarata	8	6	2	3	2	21
asfalttiasema	4	5	0	0	0	9
jakeluasema	11	14	7	5	7	44
lämpölaitos	2	2	1	0	0	5
yhteensä	49	58	22	13	16	158